

VÝVOJOVÁ DYSFÁZIE

PhDr. Jan Dezort Ph.D.

Vývojová dysfázie – co to je?

- Narušení vývoje fatických funkcí (vnímání, rozumění a tvorba řeči, abstraktní myšlení, počítání, psaní a čtení)

Klinický obraz:

- Porucha centrálního sluchového zpracování řeči
- Oslabení pracovní slovní paměti
- Oslabení složitých jazykových systémů v mozku
- Souvislost s poruchami pozornosti a poruchami učení

VD – porucha psychického vývoje

Charakteristika:

1. Začátek je v kojeneckém věku nebo v dětství
2. Postižení nebo opoždění funkcí ve vztahu ke zrání CNS
3. Stálý průběh (není remise, relaps)
4. S přibývajícím věkem dítěte se opoždění mírní

Etiologie – multifaktoriální

- Je prokázána genetická zátěž (20 – 50 %)
- Dispozice pro mužské potomky 4:1
- Polygenní multifaktoriální dědičnost (chr. 7q31)
- Postižení vývoje vlivem pre, peri a post-natálního poškození mozku (nepotvrzen)
- Vliv prostředí (matky častěji iniciují dialog, nepodporují a nerozvíjí rozhovor) – reakce na dítě – utlumení podnětů

Symptomatologie VD – hlavní znaky

- Úroveň jazykových schopností se pohybuje pod očekávanou úrovní vzhledem k věku a IQ
- Neverbální IQ a nonlingvistické aspekty vývoje (např. sebeobsluha, sociální dovednosti) jsou v pásmu normy
- Jazykové a řečové obtíže nejsou způsobeny sluchovým deficitem, fyziologickou anomálií řečového ústrojí, podnětovou deprivací, či poškozením mozku

Narušení rovin

- *Fonologické dovednosti* - narušení krátkodobé paměti pro materiál fonologické povahy, - test opakování pseudoslov
- *Lexikálně sémantické dovednosti* - potížemi s osvojováním a vybavováním si nových slov
- Pro osvojení dosud neznámých slov potřebují delší dobu a také zevrubnější vysvětlování jejich významu.
- Dále děti nejsou schopné v takové míře využít kontextu k dešifrování nejasných slov nebo slov svíce významy

- Je opožděna fáze, ve které se učí jednotlivá slova spojovat do delších vyjádření
- Obtíže ve výbavnosti se projevují dlouhými pauzami v řeči, rozvleklostí, či nadužíváním nespecifických slov.
- Dochází k záměně významově podobných slov (vlk x pes)
- *Gramatické dovednosti* – narušena morfologie (tvarosloví) i syntax (větná skladba) – není vždy

Příznaky v dalších oblastech

- nerovnoměrný vývoj jednotlivých složek osobnosti (až roky)
- narušené zrakové vnímání (3D, figura pozadí)
- narušená fonemická diferenciací hlásek
- narušení orientace v čase a prostoru
- narušení motorických funkcí (hrubá, jemná, oromotorika)

- lateralita (nevyhraněnná, zkřížená či souhlasně levostranná)
- narušení paměťových funkcí (narušena krátkodobá fonologická paměť – nedokonalá fixace řečových vzorů)
- poruchy pozornosti

Podle rozsahu a hloubky

- Nemluvnost (mluvená řeč se nerozvíjí)
- Těžká dysfázie (částečná nemluvnost)
- Dysfázie
- Mírné/diskrétní projevy

Dělení VD

- *Expresivní* porucha řeči - schopnost dítěte užívat mluvenou řeč je **pod** úrovní jeho mentálního věku, ale jazykové chápání je normální. Mohou být, ale nemusejí, poruchy artikulace
- *Receptivní* porucha řeči - chápání řeči dítětem je **pod** úrovní jeho mentálního věku. Téměř ve všech případech je také výrazně porušena expresivní.

Diagnostika VD

- Logopedické vyšetření
- Psychologické vyšetření
- ORL / foniatické vyšetření
- Neurologické vyšetření

Komplexní diagnostické vyšetření

- hodnocení vývoje řečových a jazykových schopností,
- prenatální, perinatální a postnatální vlivy,
- rodinnou anamnézu,
- faktory prostředí,
- všechny aspekty verbální a neverbální komunikace,
- kognitivní schopnosti,
- pozornost,
- motorické dovednosti,
- emoční reaktivitu a chování

Diagnostické postupy

Psychometrické:

- Testové baterie – není pro český jazyk
- Diagnostika jazykového vývoje (Seidlová Málková & Smolík, 2014)
- Dotazník vývoje komunikace II (Smolík 2017)
- Hodnocení slovní zásoby dětí před zahájením školní docházky (Durdilová, & Klenková, 2014).
- Stručný dotazníku dětského slovníku a obrázkový test (Bytešníková)

Klinické (foniatr, neurolog):

Kombinace obou přístupů

Logopedické vyšetření

1. Vyšetření artikulace
 - Artikulace při spontánní řeči výrazně horší než při opakování
2. Fonematická diferenciacce
 - Testy
 - Během vývoje dítěte se problémy s fonematickým odlišováním vytrácejí
3. Uvědomování si hlasové struktury slova
 - Testy

-
4. Jazykový cit a gramatická správnost řeči
 5. Opakování vět
 6. Popis tématického obrázku
 7. Čtení a reprodukce textu
 8. Motorika

M-CHAT-R 18 měsíců

The Modified Checklist for Autism in Toddlers, Revised with Follow-Up (M-CHAT-R/F; Robins, Fein, & Barton, 2009)

- dvoufázový nástroj hodnotící riziko poruchy autistického spektra (PAS) na základě informací od rodičů.
- nejvyšší citlivost, aby bylo odhaleno co nejvíce případů PAS.
- záchyt i existence jiných vývojových vad či opoždění, a proto je nutné dále vyšetřit každé dítě, které dosáhne pozitivního výsledku

<http://www.mchatscreen.com>

Hodnocení:

Nízké riziko: Součet bodů je 0–2; Pokud je dítěti méně než 24 měsíců, otestujte jej znovu po dosažení druhého roku.

Střední riziko: Součet bodů je 3–7; Použijte navazující dotazník M-CHAT-R/F k získání dalších informací k rizikovým odpovědím. Monitoring, v případě potřeby doplňující diagnostické vyšetření a posouzení stavu

Vysoké riziko: Součet bodů je 8–20; okamžitě dítě odkázat k diagnostickému vyšetření a posouzení jeho stavu kvůli rané intervenci.

Stručný dotazník dětského slovníku SDDS

- Smolík, Bytešníková, 2017
- dotazník pro rodiče (rychlá administrace)
- přiřazením počtu slov, které dítě říká/kterým rozumí k věku dítěte lze v tabulce určit, do kterého percentilu se řadí
- mezní hranici možného narušení jazykového vývoje lze považovat úroveň výkonu do 10. percentilu

<https://ospdl.webflow.io/posts/strucny-dotaznik-detskeho-slovníku>

Foniatrické / ORL vyšetření

- Má dítě anatomicko-fyziologické předpoklady pro normální vývoj řeči?

Psychologické vyšetření

- Nutné pro posouzení intelektových schopností dítěte a prokázání souvislosti poruch řeči s jednotlivými složkami intelektových schopností.
- Postižení intelektu není součástí klinického obrazu vývojové dysfázie (jinak kombinované postižení)
- Komorbidita VD a LMR je možná a je možná i společná etiologie

Diagnostika grafomotorických schopností

- Test obkreslování podle Matějčka a Strnadové
- Kresba postavy

Tzv. znaky organicity:

- Sklon postav
- Dvojité linie
- Přerušované čáry
- Tremor
- Nenavazující linie

Neuropsychologické vyšetření

- Není nález na CT
- 50% a více abnormální nebo patologický nález na EEG
- EEG: polysomnografie, spánková deprivace

Obraz dysfatického dítěte (Kytnarová)

Obtíže v **tvorbě vět a v gramatické stavbě řeči.**

- nesprávné užití koncovek, spojky a předložky,
- nejsou používána zvratná zájmena (se, si),
- vynechávány přídavná jména
- nižší slovní zásoba
- narušeno vnímání a zpracování řeči.
- opakování je nepřesné

Obtíže ve **sluchovém zpracování**:

- fonematické rozlišování
- horšímu vnímání, rozlišování i zapamatování zvuků, rytmu či melodie
- je oslabena krátkodobá sluchová paměť;

Obtíže v porozumění:

- chápání symbolů (barev, tvarů, písmen)
- abstraktních pojmů (těch, na které si nelze sáhnout);
- děti je někdy maskují dobrými intelektovými schopnostmi

Obtíže v **pragmatické rovině komunikace:**

- mohou obtížně navazovat sociální kontakt
- jsou více pasivní komunikační partneři
- mohou být i agresivní, plačtivé, z důvodu neschopnosti se dorozumět;

Narušení **motoriky**:

- celková koordinace
- hrubé i jemné motoriky, grafomotoriky
- vizuálně prostorová koordinace

Narušení **exekutivních funkcí**:

- oslabení pracovní paměti a kognitivní flexibility (schopnosti rychle přepínat mezi podněty)

Závěr

- Dysfazie (pestrost a nesourodost příznaků, nemluvnost – dysfatické rysy)
- Mezioborová spolupráce
- Motivace rodin klientů i klientů samotných
- Včasná diagnostika

